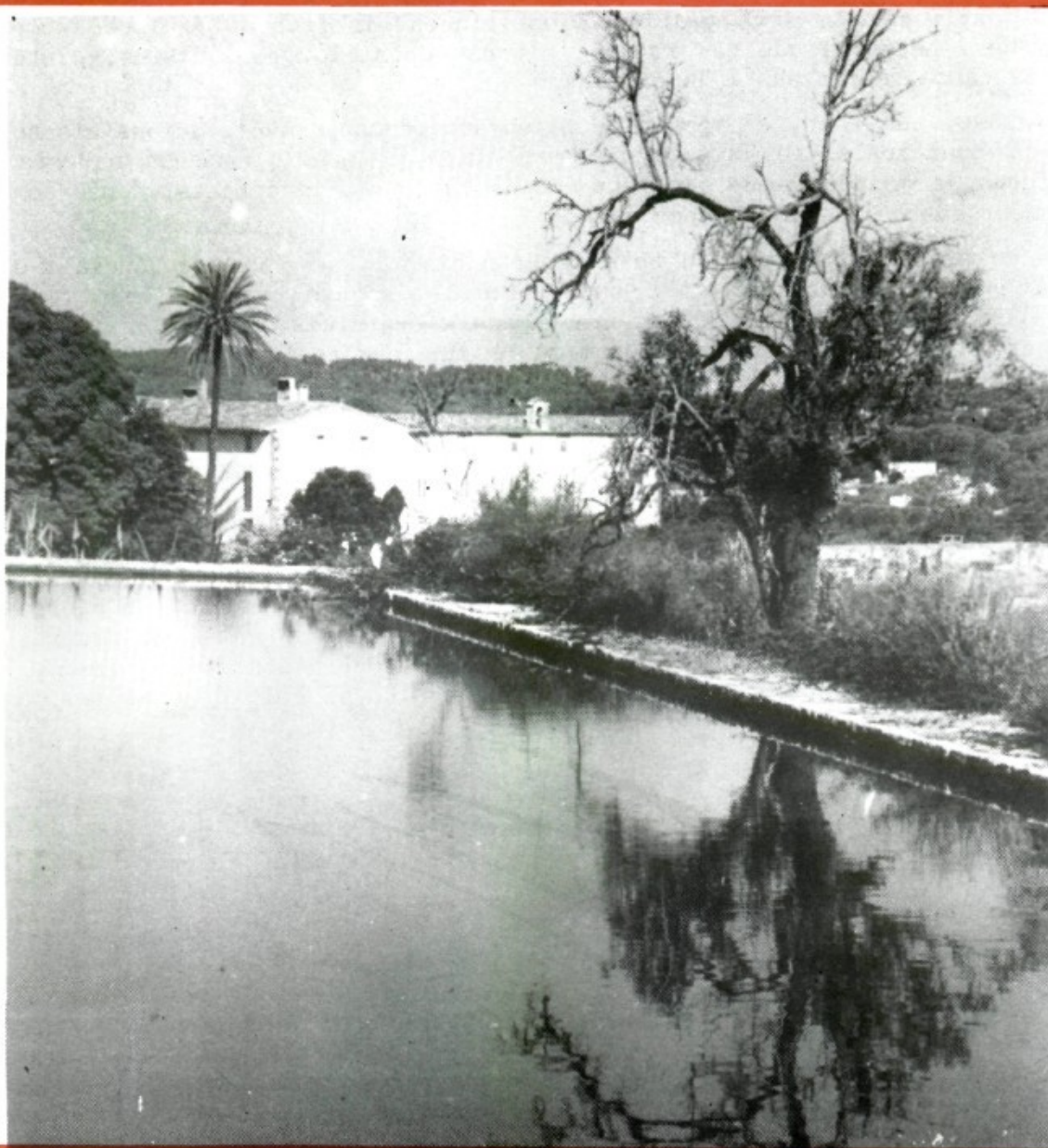

ES SAIG

ALGAIDA - NÚM. 130 - OCTUBRE DE 1991 - PREU: 150 Pts

A les pàgines centrals d'aquest número trobareu la conferència que en Guillem Rosselló Bordoy va pronunciar per les festes de Sant Jaume, "Algaida: el bosc i l'aigua temps enrere". Aquesta fotografia del safareig d'Albenya amb les cases de la possessió al fons ens serveix com a introducció al tema.

Editorial

100 DIES DE GOVERN

Es costum habitual que als governants que han guanyat unes eleccions i han iniciat el seu mandat se'ls concedesqui un marge de 100 dies com a període de cortesia abans de començar a jutjar la seva actuació. Com que aquest període a partir de les eleccions passades s'ha completat fa poc, els diaris estan plens d'entrevistes i declaracions de batles i oposició: uns -representants de les majories- expliquen la seva gestió i justifiquen els retards (gairebé sempre la culpa és de l'herència que han rebut); altres -oposició, periodistes, ciutadans- valoren la tasca realitzada i la critiquen.

Ha arribat, per tant, el moment de començar a demanar explicacions als nostres governants municipals. Si hem de dir ver, la impressió que donen aquests tres mesos llargs de mandat és de paralització de les obres importants. Només comentarem breument dos dels projectes en marxa:

Tenim en primer lloc -per la seva importància, la seva transcendència i el seu cost- el projecte d'abastament i canalització d'aigües netes i brutes. Segons el "Pla Verger", el termini fixat era el dels exercicis 1990-1992. La inversió de 1990 era d'uns 44.000.000 i suposam que és la fase realitzada. Pel 1991 estava prevista una inversió d'uns 165.000.000 de pessetes. Ara bé, l'any 91 està a les acaballes i no es veu gens de moviment ni tenim notícies que s'hagi contractat res amb cap empresa. I suposam que la contractació s'ha de fer dins aquest any, això si els terminis prevists inicialment no s'han eixamplat. Pensam que, com a mínim, podem exigir explicacions i estalviar-nos les suposicions.

L'altre projecte és el del local d'usos socials. La gent ja en fa massa conya comentant que probablement servirà de residència als nostres fills quan siguin vells, si ja està acabada. Tenim dret a saber la causa de tants d'ajornaments i a conèixer si hi ha hagut defectes de contractació o mangarrufes. Mentrestant, a parer del poble, els culpables són els actuals governants i, lògicament, ells són els primers interessats en aclarir els fets i, si cal, depurar responsabilitats.

Bolletí de l'Obra Cultural Balear
d'Algaïda.

Revista mensual. D.L.P.M. 495/80

Domicili: Rei, 1. Algaïda.

Imprimeix: Apóstol y Civilizador.
Petra.

ES SAIG només es responsabilitza de
l'editorial.

Dirigeix: Delfí Mulet

Administra: Directiva Obra Cultural.

Mecanografia: Mireia Mulet

Col·laboren: Pere Mulet, Joan Trobat,
Alexandre Pizà, Joan Mulet, Biel Bibi-
loni, Biel Sastre, Miquel Fiolet,
Xesc Oliver, Víctor Andreu, Víctor
Mulet, Miquel Serra, Catalina Marto-
rell i Antònia Maria Mulet.

CALAIX DE SASTRE

ELS METGES DEL RÈGIM

Basta mirar un poc arreu per adonar-se que la preocupació per l'estètica del propi cos es troba al cim més alt de la popularitat. Amb aquest preàmbul, i amb el títol de l'escrit, haureu pensat que pretenc regalar-vos uns quants consells sobre dietes, agulles i exercicis gimnàstics suposadament aprimadors. Res més enfora de les meves intencions i possibilitats. El que vull és fer unes petites consideracions sobre un règim confrontant entre la física i la filosofia, com és l'anomenat règim de llibertats. L'expressió, la trob horrible, però ells en diuen així: règim de llibertats.

És un tema adient als temps que correm. Perquè quan llegireu aquest paper, tal vegada els nostres representants municipals ja hauran decidit si tenim dret a triar lliurament allò que volem ser. En efecte: el debat sobre el dret d'autodeterminació dels Països Catalans ja ha entrat a la Casa de la Vila. O sigui que en el nostre règim de llibertats, primer les institucions han de decidir si podem demanar el dret a la llibertat. Aquesta és, en resum, la pregunta que haurà contestat l'Ajuntament. Fixau-vos bé en la retòrica repetitiva que he escrit: ¿podem demanar el dret a la llibertat? I suposant que el nostre consistori digui que sí, i aquell altre digui sí, i tots diguem sí, que és molt suposar, ja sabem des d'ara què diran aquells qui ens l'han de donar, el dret (repetesc, encara no el tenim). Diran que no entenen la pregunta, perquè tenim la Constitució generosa i magnànima que ens deixa triar entre l'opció A i l'opció A. Senzillament genial!

Amb altres paraules. Gràcies a la Constitució, ens venen cada dia, i a un bon preu, un polo que podem triar si el volem de llimona, de coco o de vainilla. Però pobres de nosaltres si, farts de frescor i mal de panxa, ens decantam cap a les opcions més calentes, com el cafè rebentat: ens acusaran d'insolidaris imperitins, que deixarem sense feina el fabricant de polos, garrotet inclòs.

Els diaris d'avui mateix duen un bon exemple d'això que prov d'explicar. El Govern Civil de Biscaia vol prohibir una manifestació promoguda per HB (voldrien que només fos una matrícula de cotxe) a favor de la independència del País Basc. Causa de la prohibició, entre d'altres: demanar una cosa proscripita per la Constitució. És a dir, les manifestacions, encara que siguin pacífiques, són il·legals si demanen allò no previst ala Constitució. La conseqüència és immediata; només podem manifestar-nos a favor de les coses contemplades a la Constitució. I com que no hi ha res més ridícul que manifestar-se per demanar allò que ja es té, la sentència del Govern Civil, interpretada en sentit estricte, pot suposar la desaparició de les manifestacions, unes per il·legals, les altres per inútils.

És il·legal demanar el que no tenim! Règim de llibertats? Dieta rigorosa: a pa i aigua, ens volen tenir!

M'HAN DIT QUE DIUEN

Ja sabem que correm el perill de fer-nos pesats, però és que la cosa va empitjorant de cada vegada més: suposàvem que amb la recollida dels fems la brutícia de foravila se solucionaria, al manco en gran part. Idò hem de dir que sembla haver empitjorat, sobretot al voltant dels contenidors que hi ha a les sortides del poble. Tots ells estan enrevoltats de porqueria i ferros i trastos vells, però ara les bosses de fems espatllades ja són per dins les finques dels voltants. Si no heu passat darrerament per la carretera que va a Llucmajor, ja vos hi acostareu i veureu que no hi afegia res el qui parlava s'altre dia a una rotlada. I devers es carrer des Sol, o anant cap a Son Alegre...

Bé, una altra vegada ha començat s'escola, enguany amb la novetat de S'escolta. Hi havia qui no acabava de creure que podria obrir-se normalment, però així ha estat. Això sí, les obres encara no estaven totalment acabades, però això ja és normal fins i tot a les millors famílies, o Ajuntaments. El que sí sentirem a dir, i no ens ho hem acabat de creure, és que un camió va anar al recinte escolar per buidar el clot negre, o "sumidero", i no va poder fer la seva feina perquè no el trobaren. Ens ho han contat, però ja hem dit que no ho acabam de creure.

I seguint amb la nostra geografia urbana, hem de repetir una vegada més que els jardinetes que tenim (n'hi ha que riuen quan senten parlar de jardins, a Algaida) fan plorera. I per més conya, tant els hi és, als encarregats, negar-los d'aigua com estar-se setmanes sense regar-los gens. Hi ha hagut temporades, o èpoques; en què el Cementiri Municipal, sobretot quan s'acostava Tots Sants, semblava un jardí de bon de veres. Hem sentit gent que hi ha hagut d'anar aquest estiu i troba que no està tot lo bé que hauria d'estar. Això sí, deia aquest, quan arribi la festa dels Morts ja veureu com el deixen com una patena, de brillant.

Un tema ben actual aquest estiu ha estat la circulació al poble: ha seguit essent un merder dels més grossos. Doncs bé, sembla que han posat fil a l'agulla, i ja hem notat un canvi: durant el passat mes de setembre les multes han estat a l'ordre del dia, i no eren de bromes, ja que parlen de molts milers de pessetes. El que no entén molta gent és que aquestes multes les posin, sobretot, a "altas horas de la noche", com és ara les tres o les quatre de la nit. I ara, per arreglar-ho del tot, han duit un "radar" que posa les multes automàtiques. N'hi ha que diuen que enguany les contribucions baixaran, ja que l'Ajuntament no haurà mester dobbers, tants n'haurà fet amb les multes.

I què voleu que vos digui, amics? Val més parlar de festes que de coses serioses: a Randa, com sempre, han tornat a fer unes festes en família, a la fresca i tranquil·lament. Això sí, com ja hem dit altres vegades, els cotxes hi sobren, tants n'hi ha. I els que no volen quedar darrera són els pineros, que encara no han acabat una festa i ja en fan una altra pels Sants Metges, amb carreres de bicicleta i tot. I bé que fan, no en treuran massa més.

El que va estranyar a un que passava per Pina un dia feiner, a mig dematí, fou veure un grapat de cotxes, tots iguals, amb un rètol que deia una cosa com "safari", i el poble ple de gent, turistes, que retrataven tot el que veien. Sabeu que n'hi havia de "4L" per Pina! Pel que sembla, moltes setmanes fan aquestes visites organitzades, però la incògnita és què és el que van a visitar, a més de la font i el convent amb les monges.

Durant tot l'estiu hem sentit parlar de dinars i, sobretot, de sopars (per allò de la calor). Idò vos hem de dir que aquest mes de setembre ha estat pitjor, encara. Un dia un trempó, un altre un pa amb oli, qualque dia de jubileu un peixet torrat o una sardinada, i a la darrereria moltes, però moltes, caragolades...; tot el mes hem sentit parlar de sopars. Sort que aquest Sord ha pogut anar a qualcun, fent bonda. El que no ha sentit comentar gens és el que la nostra revista, ES SAIG, solia fer quan en Llorenç era l'amo dels dobbers. I ja seria ben hora, hem sentit col.laboradors que es queixaven de lo "eixut" que és enguany, amb això del sopar d'ES SAIG.

I a més de sopars hem sentit parlar d'un grapat de festes un poc estranyes, però que tenen molt d'èxit. Fins ara la més important, d'aquestes festes "rars", era la del carrer d'Antoni Maura, que enguany tornà a esser ben animada. Però ens han parlat d'una festa que batiaren com "Los 40 principals" que, segons conten, va acabar de matinada. I d'una que li diuen "des plàstic" que qualcú va veure gent que en venia quan se n'anava a caçar, a sortida de sol. Això vol dir que hi ha gent animada, al nostre poble. I, sobretot, més val riure que plorar!

Un temps deien que per vermar havia d'haver estat Sant Mateu; i enguany sembla com si molta gent s'hagués posat d'acord per vermar aquest dia, que enguany queia en dissabte: només veien gent amb tractors i furgonetes plenes de raïm. Bé, plenes és un dir, ja que l'anyada enguany ha estat magra, pel que diuen. Esperem que el vi surti bo, i tots aquests sopars puguin anar ben regats de vi algaidí. Per cert que no sabem si ha estat per mor de tanta gent que fa vi, però ens han dit que el celler d'Algaida ha tancat per no tornar a obrir. És una llàstima, ja que era part de la nostra història, de l'època de mestre Llorenç Batle i molts altres personatges que hi desfilaren fa molts anys. Tant de bo no fos veritat...

UN SORD

No fa molt, l'Ajuntament va posar cartells com aquest a les entrades del poble. I ens sembla molt bé aquesta mesura que s'ha pres per evitar excessos de velocitat que tantes vegades hem denunciat pel perill que comporten. El que no ens sembla tan bé és que s'hagin incomplert les normes lingüístiques acordades per l'Ajuntament.

Ens han arribat notícies que diuen que aquests rètols han estat conseqüència d'una emergència i que aviat seran substituïts per uns altres més adequats. Esperam que sigui vera.

NOTICIARI DE L'OBRA CULTURAL

ASSEMBLEA GENERAL DE SOCIS

° DIA DE SA FIRA, dissabte, 12 d'octubre a les 20:30 h al LOCAL SOCIAL.

° ORDRE DEL DIA

- Memòria del curs 90-91
- Estat de comptes
- Suggestiments, precís i preguntes.

° ACTUACIO DE NA GLÒRIA, que ens farà una sèrie de petites representacions de teatre.

° SOPAR de germanor.

Hi quedau tots convidats. Vos pregam que sigueu puntuals.

Des d'aquí volem fer una crida a tots els socis que tengueu ganes de formar part de la junta directiva, que no deixeu de posar-vos en contacte amb qualsevol dels seus membres. Creim que ens fa falta gent amb il·lusió, ganes de fer feina i que aportí idees noves.

El nostre objectiu és continuar fent activitats cada mes, d'una manera constant i seguint la línia d'aquests

darrers anys. Voldríem, però, aconseguir la participació i col·laboració de més gent. És per això que cal que vos acosteu pel local; no sols el dia de l'assemblea sinó als actes que solem fer periòdicament i a les reunions de la junta directiva el 3er divendres de cada mes. Sereu ben rebuts.

ACTIVITATS: Diumenge dia 20 d'octubre EXCURSIÓ A LA MOLA DE CAN PALOU que separa CALA TUENT DE SA CALOBRA

Apunteu-vos a Catalina Martorell (665261) i a Jerònia Cañellas (665249)

Confiam que aquesta tenguí més èxit de públic que les anteriors. Ja hem hagut de suspendre per manca de personal la programada pel mes de juny a les Cales Verges, la del juliol amb barca, per la costa sud i, veurem que farem amb la del setembre al Racó del Rejolí, ja que, a hores d'ara, sols hi ha mitja dotzena de persones apuntades. Què passa amb les excursions i amb els excursionistes?

ESPAIS AULICA

Durant la segona quinzena del passat setembre, el campet del Convent de Santa Clara de Palma ha servit de vasa per a la contemplació de les escultures de dues dones, Carme Hermoso i Elisenda Pipió, que entre d'altres tenen les curolles de l'Art i de viure al nostre carrer des Sol. Sobre l'exposició, res més adient que les paraules de presentació escrites per Jaume Llabrés. Qui és en Jaume? També té curolles: l'Art, la Cultura,...En una ocasió vingué a l'Obra Cultural a mostrar-nos i explicar-nos diapositives d'arquitectura tradicional; tornarà, si no hi ha res de nou, el proper mes de novembre perquè ens quedem bocabadats davant la contemplació dels palaus i jardins mallorquins.

ESPAIS AULICA

Quan l'Art de les mans crea una forma, aquesta cerca un espai. Si l'espai ja és al pensament de les dones que han creat les formes —diguem-ne obres— ens trobam amb l'inici d'una espiral que, en cas de que no sigui perfecta en el seu acabament, almenys parteix d'un origen encertat. Elles, sota el nom d'AULICA, cerquen la llum del matí, del migdia, del capvespre i, potser, la claror d'una nit de setembre quan els visitants són només els moixos que habiten les teulades. Elles han trobat un lloc on hi viuen el fasser i el baladre, com ho és aquest del campet de Santa Clara...

Elles empren un clos entre un mur d'església i una paret d'esquena d'ase, com ho és avui el campet de Santa Clara...

Elles hi exposen perquè és l'espai on s'han inspirat... tal com és el campet de Santa Clara.

Qui farà la crida perquè els veïns hi vagin?

Qui obrirà els ulls a tanta de gent que bada?

La crida, la farà el campanar d'esperit moresc del convent, i els ulls els obriran aquells que no veuen just amb la mirada...

Jaume Llabrés

NOTICIARI

SES ESCOLES

Dos fets han estat notícia al començament d'aquest curs escolar. Un doblement positiu, com és la posada en marxa de l'Escoleta municipal per als nins i nines de 2 anys i l'escolarització per part del MEC dels nins i nines de 3 anys. L'altre ha estat de caire negatiu: hi havia tants de problemes per cobrir una vacant del professorat de les nostres Escoles que el PSM va sol·licitar a l'Ajuntament la convocatòria d'una Sessió Plenària de caràcter extraordinari per tal de promoure la mobilització de tots els sectors afectats. De totes maneres, en el moment d'escriure aquesta nota, tot sembla indicar que els problemes finalment se solucionaran i què ha estat, no res. Allò que és absolutament denunciàble és que la vacant romangués sense cobrir durant tot el curs passat complet, sense que els responsables directes, tant educatius com municipals, fessin d'altra cosa que amagar la falta.

PARROQUIA DE SANT PERE I SANT PAU

Mes d'octubre:

Dia 9 a les 17'15 comença la catequesi per als al·lots de segon fins a cinquè d'EGB, ambdós inclosos, a l'Església.

Dia 11, a les 9 del vespre, a Sa Rectoria, comença la catequesi del primer curs de Procés de Fe.

Dia 11, a la mateixa hora i lloc, també comença el segon curs de Procés de Fe.

Dia 12, Festa de la Mare de Déu del Pilar, patrona de la Guàrdia Civil, hi haurà una celebració de l'Eucaristia.

Mes de novembre:

Dia 1, Tots Sants: Celebració eucarística al Cementiri.

Dia 2, dia dels Morts, a l'Església se celebrarà una Eucaristia pels difunts del poble.

NOTÍCIES DE L'AJUNTAMENT

Una vegada superada la barrera dels cent primers dies de govern, hem intentat esbrinar la situació real dels serveis i obres de l'Ajuntament; a més d'afrontar tota una sèrie de qüestions que per motius de terminis no es podien deixar de part, i per tant, han ocupat una gran part del nostre treball en detriment d'altres parcel·les no menys importants.

Sabem que hi ha molta feina per fer, i molts assumptes que encara no han tengut l'actuació que les hi pertoca. Però, el que vos puc assegurar és que ningú ha estat creuat de braços i amb motiu d'això, s'han començat a fer coses.

S'ha presentat i aprovat per unanimitat de l'Ajuntament, un nou projecte de la Unitat Sanitària de Pina, més gran que l'anterior i reculant del carrer. Actualment s'està executant l'obra pel mateix cost municipal.

S'ha posat en marxa el servei d'Escoleta Municipal, contractant a través de l'INEM el personal necessari, aconseguint una subvenció per iniciar el servei del 75% del cost d'aquest personal. A més, s'ha amoblat la sala municipal amb l'ajuda i col·laboració de l'equip directiu de les escoles.

S'han fet gestions per aconseguir el mestre de tres anys, col·laborant amb l'equip directiu de les escoles. Així com s'ha aconseguit un mestre més per completar el servei estipulat de l'escola.

S'ha millorat el recinte de l'Escoleta, col·locant arena perquè puguin desenvolupar els jocs tranquil·lament fent-se, a més, el tancament del recinte.

A través de Gesa s'han fet les conduccions necessàries, s'ha instal·lat el comptador per dotar a l'Escoleta de llum. Aquestes instal·lacions serviran per millorar tota la instal·lació elèctrica a les Escoles.

S'han pintat dues aules i el menjador de les Escoles, s'han col·locat dos beuredors més pels allots. També s'han buidat part dels clots negres. S'ha fet neta i referida de nou una de les cisternes, s'ha reparat el parc infantil i repassat tots els panys de portes i persianes ...

S'han col·locat discs a la Plaça per resoldre momentàniament el problema de circulació de l'autocar. S'ha pintat un pas de peatons a les Escoles. S'han col·locat discs informatius pel radar i s'ha duit ja, el cotxe radar per regular els excessos de velocitat.

S'ha fet una primera neteja de camins rurals i voreres a les entrades del poble

S'ha netejat per part de l'Ajuntament i d'Obres Públiques els desaigües de devora els "Cuatre Vents".

S'han col·locat les borses a la processonària.

S'han netejat les fonts de Randa i Pina.

Hem començat a organitzar la neteja del Cementiri.

S'han netejat quasi tots els contenidors de fems.

Hem col·locat portes noves a les casetes del camp de futbol i un rètol indicador a l'entrada del mateix camp cedit per ferreteria Ferragut, i juntament amb col·laboració de la directiva del C.D. Algaida s'han pintat les casetes i arreglat el terreny del camp de futbol.

S'han organitzat les festes de Sant Jaume, les d'estiu de Pina, Randa i altra vegada les de Sant Cosme i Damià de Pina.

S'ha començat a entrar en matèria de disciplina Urbanística, paralitzant una sèrie d'obres i una parcel·lació sense els corresponents permisos.

S'han iniciat contactes amb arquitectes per començar les Normes Subsidiàries.

S'han fet els tràmits per adjudicar les obres corresponents a la segona fase d'aigües netes i brutes i els vestidors de la pista poliesportiva i camp de futbol de Pina.

S'han iniciat conversacions amb un mestre d'obres algaidí per tal d'arreglar el Pou del Colomer, s'han fet les gestions per cobrar la indemnització d'assegurança en relació a la darrera vegada que es va rompre, a més, hen fet treure fotos antigues per tal de fer la seva rehabilitació, el més bé possible.

S'ha fet fer un pressupost per habilitar l'escorxador que puja uns 7 milions de pessetes, per tal que el puguin emprar els distints grups culturals com la Banda de Música, i sobretot, per dotar el poble de sales per poder fer reunions i distintes activitats, ja que l'Ajuntament no les gaudeix.

Hem demanat ajuda al Consell Insular (Fodesma) per rehabilitar els racons de les fonts de Pina i Randa.

Hem demanat per escrit a la Caixa que ens cedesqui de forma temporal el pis que té buit damunt les oficines d'Algaida per instal·lar-hi la Biblioteca Municipal.

Hem fet gestions amb la Mancomunitat perquè es puguin col·locar contenidors grossos pels ferros i deixalles per tal d'evitar les concentracions a les entrades del poble.

Hem sol·licitat un informe als tècnics per tal d'aclarir d'una vegada per totes la situació de l'obra de l'edifici d'usos socials.

- DADES D'INTERÈS -

- COBRANÇA VOLUNTÀRIA - CONTRIBUCIÓ RÚSTICA I URBANA, FEMS, CEMENTIRIS I LICÈNCIA FISCAL.

- . ALGAIDA : octubre i novembre
  - Tots els divendres, de 9 a 13'00 h.
  - De l'11 al 15 de novembre, de 9 a 13 h.
- . PINA : Dia 9 de novembre.
- . RANDA : Dia 26 d'octubre.

- TELÈFONS -

- . PROTECCIÓ CIVIL _____ Tf.: 903-631976
- . REVALIM (Recollida de fems, ferros i altres) _____ Tf.: 377036
- . GUÀRDIA CIVIL _____ Tf.: 062
665105
- . BOMBERS DE MALLORCA-EMERGÈNCIES PART FORANA _____ Tf.: 025
- . AJUNTAMENT D'ALGAIDA _____ Tf.: 125044
- . UNITAT SANITÀRIA LOCAL D'ALGAIDA _____ Tf.: 125076
125051

ALGAIDA: EL BOSC I L'AIGUA TEMPS ENRERE.
per G. Rosselló Bordoy

Conferència pronunciada al Saló de sessions de l'Ajuntament d'Algaida
el dia 22 de juliol de 1991.

Algaida: el bosc, segons la llengua que els mallorquins parlàrem al llarg de més de tres segles. Tal afirmació podria parèixer, avui, una incongruència quan contemplam les terres del vostre poble, farcides de camps de conró, on els rodets, immensos, de la palla recollida mitjançant monstres mecànics, útils encara que esgarrifosos, els quals han fet oblidar les eres i les garbes, els muls i els carretons de batre i han convertit les forques, pales, tirassos i arers en estris decoratius cercats pels "guiris" i oblidats pels mallorquins de socarrel. On les cançons que, en torn a una de les tasques cabdals de l'any agrícola, són ja simples records, recollides en disc i cintes magnètiques i des de fa molt temps ja no s'enlairen al cel com ho feien en temps dels nostres padrins, atencats a una de les feines fonamentals per a la seva supervivència, al llarg de les setmanes abans de Sant Jaume.

Emperò el bosc encara és per a Algaida una part important del seu paisatge. Tan sols cal pujar al Puig de Randa per veure la imatge copsadora de l'alzinar verd que s'escampa per terres algaidines, en lluita constant per a defensar-se de la força angoixant dels pins que poc a poc guanyen terreny i espai a l'arbre ancestral.

Si els mallorquins que altre temps parlaren l'àrab, dirigiren les seves oracions a un déu únic al qual anomenaven Allâh, mentre dedicaven els seus esforços a aconseguir que la terra d'Algaida fos un lloc profitós i decidiren anomenar de tal manera aquest territori vostre, fou perquè Algaida, a les hores, era un bosc, un bosc ample i esponerós que cobria els camps des de llevant a ponent fins als confins llunyans de migdia i tramontana. I el bosc: AL-GAYDÂ àrab, com a una resta del passat ha quedat entre nosaltres com a testimoni d'un paisatge i d'una forma de vida que ja no és com va ser temps enrere.

La més antiga descripció literària d'Algaida a temps passats la podrem conèixer, mesos vinents, gràcies a la tasca d'una paisana vostra que ha dedicat els seus esforços a la traducció d'un llibre fonamental per a la nostra història mallorquina. Em refereixo a Mireia Mulet que, a prec de la Societat Arqueològica Lul·liana, ha fet una acurada i precisa traducció a la llengua catalana d'un text venerable per a la coneixença del que fou un moment precís de la nostra terra.

El "Liber Maiolichinus de gestis pisanorum illustribus" que, un lletraferit anònim de la ciutat italiana de Pisa, va escriure a principis del segle XII per tal de narrar els fets de la conquesta de Madîna Mayûrqa que, pisans i catalans ensems, varen realitzar entre 1113 i 1115. És tal vegada, sens dubte, el document històric més antic que dóna ampla referència d'uns esdeveniments, tristos en veritat, però copsadors per a conèixer el que forem els mallorquins de vuit cents setanta sis anys enrere.

Encara que de manera indirecta, en aquest llibre tenim una primerenca descripció del bosc que conformava Algaida en aquelles saons. L'autor del "Liber Maiolichinus" escriu:

"Hi havia un pinar on s'estenia un ample arenal, que distava sis milles més o menys de les murades de Mallorca de la banda on Tità es dirigeix al cel amb el seu carro. Un pantà i l'ample mar amb la seva aigua el tanquen per dos costats i només el llevat i el ponent donen un pas sec a qui es dirigeix als camps boscosos. Aquets llocs s'anomenen Ramora o bé Forenna i molts els diuen Catins."

Vet ací com els camps boscosos que enrevoltaren el Prat de Sant Jordi, l'antiga alqueria de Catí, ens donen a conèixer una GAYDA, un bosc que ha donat nom a un poble: el vostre.

Voldria tan sols comentar alguns dels aspectes de la primitiva Algaida i encara que les dades històriques no sien moltes, avui començam a conèixer amb certesa el que va ser Algaida i com els seus habitants lluitaren afanyosos amb esperit prompte per a sobreviure per damunt inclemències i entrebancs.

Un altre algaidí de socarrel: N'Antoni Sastre de Sa Torreta ens ha deixat un llibre aclaparador: important i quasi desconegut. De la mateixa manera que el poeta àrab escrivia que res importava si el món menyspreuava els seus versos, puix les coses importants dels llibres sempre s'escriuen al seus marges, el llibre de N'Antoni Sastre, llibret per la seva grandària, però llibrot per les coses importants escrites a les seves planes gairebé no ha tingut ressò quan, en veritat, és una de les obres, sobre un poble de Mallorca, que ens dona més informació i una més puntual coneixença d'una època determinada, i no precisament escrita als marges sinó a plana sencera.

En aquest llibre, titulat "Quaderns d'història d'Algaida", títol que no respon a la seva importància, podem conèixer els voltants de Randa i el desenrotllament, ja en època cristiana, de les principals possessions algaidines. A través les seves planes podem veure com els topònims àrabs van canviant a mida que els nous habitants s'estableixen a rafals i alqueries, abandonades pels musulmans que, de sobte i a la força, perderen els seus drets de propietat en favor dels conqueridors catalans. Aquesta és una de les raons fonamentals que ens expliquen el canvi quasi absolut de la toponímia àrab per una nova denominació d'arrels catalanes.

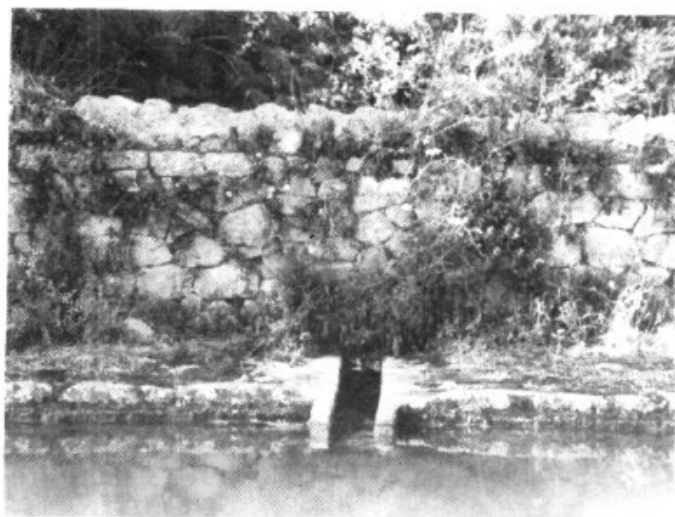
Per a N'Antoni Sastre les possessions cabdals foren Randa, Estacar, Albenya-Barcaix, la Torre de Randa o Son Reus, Bellpuig dels Boscà, Son Piris o Son Sastre, Mata Escrita o Binilegant, Pola i Rufassa. La major part d'elles ja tenen un nom català o catalanitzat, emperò encara és possible, fins i tot les modificacions fonètiques, destriar un llorer a Randa, un gran edifici, mig disfrassat, rera Albenya o un jardí ombrívol entorn a una Rufassa que abans fou Rusafa.

Cal tornar anys enrere. Al Llibre del Repartiment, cens que els nous dominadors aixecaren per tal de saber el que es podien repartir, aquests topònims conserven els seus noms originals, o bé resten disfrassats baix una grafia àrabica els noms llatins que ens remonten a temps més llunyans. Poques coses noves veim al llibre de la història. I si l'alqueria Arrenda, l'actual Randa, la podem identificar com l'alqueria del llorer, sabem que a les seves rodalies s'aixecava un CASTUBEYON que Miquel Barceló, amb la seva acostumada pipella, va identificar amb un QASTIL BI-'UYÛN, topònim híbrid compost per un fòssil llatí CASTELLUM amb un acabatall àrab BI-'UYÛN (= de les fonts), que tan sols podia ser el Puig de Randa.

Sentir correr l'aigua, cap al tard, als voltants dels llavadors (Jo com que som d'altres indrets de Mallorca diria llavadossos) del poble de Randa, em confirma l'exactitud de la troballa. El Puig de Randa, encara ara, és el puig de les fonts on l'aigua corre sens mai acabar el seu remor. Passejar pels carrerons de Randa contemplant la lluna plena i escoltant el torn de les aigües que corren pels albellons és un plaer que nosaltres homes del segle XX podem gaudir de la

mateixa manera que el gaudia aquell 'Abd al-Salâm ibn Sa'id, senyor de Randa que va deixar el seu epitafi gravat a una pedra maresa de Galdent, per a perpètua memòria del seu pas per les terres de Randa. Tal inscripció, trobada l'any 1935 i avui una de les joies del Museu de Mallorca, és una prova més de l'arabització de la ruralia mallorquina en època islàmica i de la importància de l'alqueria en temps medievals.

O aquesta ALBUNYA, el casat en àrab, que avui coneixem com ALBENYA on altre temps un edifici immens, diferent al que ara tenim davant als nostres ulls ens parla d'una construcció, prou important, per tal de donar tal nom a les vuit jovades de l'ALBENYA catalana: No seria la basílica paleocristiana somniada a través de l'encenser sicilià que

ens documenta una activitat religiosa als voltants del segle VII quan Mallorca era bizantina i tenia més contactes amb Sicília i el Nord d'Àfrica que amb la Península Ibèrica?

Si seguim llegint els inventaris del Repartiment trobarem més noms igualment aclaridors:

Dues alqueries ALGUAAYDA, una de X jovades i l'altre de XXIX, una RUSAFÀ, avui Rufassa, que ens parla d'un jardí o d'un parc. Topònim molt arrelat a Orient on és quasi sinònim de finques palatines fundades pels califes per a la seva gaubança. D'altres designen establiments de grups tribals o clànics com BINIHIMARA o BINILEQUANT, mentre ESTAACAR o EXTAACAR ens resulta difícil de destriar. Queden altres topònims que podrien donar-nos la pervivència de denominacions llatines amagades baix una grafia àrabica com Paula, Castelitx, Pina, que consta com a alqueria i com a molí i tal volta PONZUATX, escrit amb diferents grafies.

La distribució de la ruralia algaidina en alqueries, rafals i molins ens dona una minça informació sobre l'organització del territori, abans que les Conselleries escaients es dediquessin a desorganitzar tal territori. La toponímia llatina, molt emmascarada per grafies àrbigues interpretades i mal escrites pels notaris catalans que, de viva veu, recollien informació oral dels musulmans sotmesos, ha fet que la tasca de destriar quins topònims tenen un origen o tenen l'altre sia feixuga. La presència del llatí, de l'àrab i del berèber és prova d'una implantació humana, no tan sols variada, sinó arrelada a la terra en èpoques molt diferents.

L'estructura agrària tardorromana no la tenim constatada i és molt difícil entrar dins el seu estudi. Manquen fonts escrites. El paisatge rural va canviar amb la conquesta àrab i en època cristiana el trobam sotmès a canvis constants al llarg dels temps. Si els conqueridors del segle X varen redactar un cens per tal de saber el contingut de la terra mallorquina no tenim notícia de la seva existència.

Tan sols sabem a través d'una de les cartes del menorquí Consenci a Sant Agustí que en el segle V el tal

Consenci era un terratinent important amb possessions a Menorca i a Mallorca, però res més. Com eren aquestes possessions és una qüestió que ens escapa i la investigació arqueològica, col·lapsada des de 1987, ens impedeix aprofundir en el tema.

Al segle X la implantació dels nous grups dominants va introduir noves formes de vida i amb elles nous sistemes de menjar que, sens dubte, influïren en l'organització agrícola, en els sistemes de conradís, en la recerca i aprofitament de les aigües subterrànies a una terra sense corrents fluvials on l'aigua necessàriament havia de ser cercada amb afany. El bestiar, base de l'alimentació del poble musulmà havia de combinar-se amb una especial dedicació a cultius de llegums i vegetals que necessitaven uns especials tipus de conreus on l'aigua era fonamental. Emperò el bestiar tenia, al mateix temps, necessitat de pastures i el gra, important pels animals, era un element imprescindible per aconseguir la farina, producte que sabem era de primera necessitat dins els hàbits alimentaris del poble musulmà.

Amb la qual cosa hem d'intuir que els sistemes agraris anaven d'acord amb aquest triple condicionant:

Llegums i hortalissa.

Bestiar com a element bàsic de la dieta islàmica que proporcionava queviures, cuiros, ous, ossos per a elaborar estris complementaris, cerres, llana i pèl per a teixir, llet per als formatges, per a determinats aguiats i per al consum normal.

Gra, no tan sols per alimentar el bestiar, sinó per a la dieta humana: les receptes de panades, espinagades i les ka'k o coques mallorquines foren un element primordial dins el menjar dels mallorquins entre els segles X i el XIII.

Un altre element, del qual gairebé no s'en parla és la vinya. Tot hom diu que els musulmans eren un poble gatús, fora mida, puix la prohibició de beure ví, era una temptació en la qual aquell poble solia caure amb freqüència. És veritat: els musulmans com a bons humans, solien caure en les temptacions... En veritat sia dita, les temptacions existeixen per a caure en elles. Sinò fos pecaminós caure en temptació i pecar la vida tendria molt poc encís. Malgrat tot, dita afirmació no és tan segura, puix la dieta en època medieval necessitava del fruit de la vinya per a moltes coses que no eren precisament el pecar:

El raïm com a fruita per a menjar.

Les panses com a complement de la dieta i part integrant de molts aguiats.

El vi, al manco per a pecar i oblidar-se dels entrebancs de la vida quotidiana i d'una manera molt especial el VINAGRE.

A unes èpoques on els únics sistemes de conservar els aliments eren la sal per salar les carns, que també podia ser fumada, i el vinagre per adobar els escabetxos (recordem que la paraula àrab ISKIBÂY es l'origen del escabetx català i del "escabeche" castellà). La presència del vinagre era fonamental, puix sense tal producte la conservació dels aliments res tenia a fer.

A través de l'estudi dels receptaris de cuina, tasca en la qual estic endinsant-me ara, podem preveure quins foren els sistemes de conradís. Una vegada coneguda la manera de menjar i dels ingredients fonamentals emprats en l'elaboració dels principals plats podrem destriar com foren els sistemes de conreu i a l'hora d'estudiar les alqueries i rafals d'Algaida sabrem el que hem de cercar: pastures i cultius de secà per al bestiar, horts per conrar hortalissa i determinats llegums, mentre d'altres seria més escaient cultivar-los a terres de secà. Una producció bladera important i la vinya com a complement.

L'organització de grups tribals i clànics establerta a la ruralia mallorquina amb implantacions àrabs i berebers aniria arrelada als condicionants anteriors i a l'hora de destriar com foren aquestes implantacions i els seus sistemes de conreu es ben precis tenir en compte les necessitats d'aliments.

Al llarg dels tres segles d'ocupació islàmica el sistema de producció va ser uniforme? No ho sabem. El Repartiment ens dóna a conèixer la situació a un moment precís, però la informació és migrada, puix tan sols ens parla de la grandària de les terres repartides, no ens diu quin tipus de conradís tenia ni quines matèries eren les que produïa cada zona repartida. Averiguar-ho és cosa un poc de ciència-ficció. Pensem que els nous propietaris cristians introduïren a Mallorca uns nous sistemes de conreu i uns hàbits alimentaris diferents. El que importava saber era l'extensió de les terres, el que es feria després amb elles eren figures d'altre sostre.

A partir de la conquesta catalana ja ens serà més fàcil saber el procés i evolució dels cultius, emperò el que ens interessa és el que va ser Algaida abans de 1229. I això no és gaire fàcil. Quan intentam conèixer quins varen ser els sistemes de producció, com s'establiren els assentaments rurals i quines foren les exaccions fiscals que, sens dubte, també existiren en aquelles èpoques llunyanes: el poder establert no conra, el poder establert viu de la suor del germà proïsme el qual no tan sols ha de conrar per a sobreviure sinó que ha de conrar per tal de bastir les apetències del poder establert. Res de nou brilla baix la capa de nostre pare el Sol!, els investigadors que tan sols contam amb el testimoni mut de les pedres ho tenim molt difícil.

Anys enrere vàrem intentar, mitjançant la col·laboració del Museu de Mallorca i la Universitat Autònoma de Barcelona dur a bon termini una investigació centrada en aquests temes, per a tots nosaltres prou importants. Temps abans el mateix equip co-dirigit pel que vos parla i per En Miquel Barceló, catedràtic de l'esmentada Universitat, havia estudiat el problema de les aigües.

La nostra tasca de camp va congriar en un llibre, ràpidament esgotat, que ens va permetre endinsar-nos en els problemes plantejats per la recerca de l'aigua. A partir d'aquell moment el nostre interès anava envers de l'ús que els nostres avantpassats feren o podien fer d'aquestes aigües cercades i trobades.

Precisament Algaida va ocupar un lloc important en aquesta investigació: Castelltíx, Son Reus, Albenya i

Mataescrita foren els indrets que ens donaren una més pregona informació. Gràcies a l'estudi de les seves fonts vàrem comprovar com els musulmans mallorquins que no tenien aigua i la necessitaven, es veren obligats a cercar-la, bastint els qanàts o fonts de mina o endinsant-se a la terra per aconseguir sínies que, amb l'ajut de tracció animal, podien elevar l'aigua a la superfície per tal d'aprofitar-la pel conreu.

La font de mina té un avantatge per sobre la sínia, puix una vegada bastida la galeria de sortida o canal l'aigua corre per gravetat i no cal emprar cap enginy mecànic ni mantenir bestiar per moure'l. Endemés els sistemes de captació mitjançant mines donen un cabal d'aigua més polent, el qual emmagatzemat dins el safareig es pot emprar quan l'home el necessita. La sortida i l'aprofitament de les aigües cercades és, doncs, més fàcil que elevar les aigües amb els enginyers de les sínies.

Els qanàts d'Algaida són uns sistemes que, al llarg del temps, s'han convertit en arquetipus dins aquesta organització camperola entorn a una font que aporta al grup humà un cabal de líquid suficient per a sobreviure una comunitat. És veritat que el procediment suposava una despesa inicial forta pel que fa a l'enginyer per a trobar l'aigua i a l'esforç per tal d'aconseguir la seva sortida a la superfície. Una vegada feta l'obra d'infraestructura les galeries amagades sota terra tan sols necessitaven un manteniment continuat no excessivament costós: una neteja periòdica per tal de tenir les canals ben netes era suficient.

A les èpoques de seca, com és lògic, els cabals minvaven, però hem de tenir en compte que les necessitats de tal element no eren semblants a les quantitats que avui els homes necessitem o més bé tudam. No hi havia camps de golf ni urbanitzacions amb gespa per les voravies i els jardins. El cabal aquífer bastava i sobrava per abastar les necessitats del camperols musulmans, de les seves famílies i dels seus ramats i perquè no també de les comunitats cristianes que es varen apoderar de les terres i dels sistemes de conradís ocupades "manu militari" i que, de sobte, es veren senyores d'una herència extraordinària que calia servir amb cura puix l'aigua és un do de la divinitat qualsevulla sia el nom donat a tal déu. Això explica perquè les arquitectures amagades de les fonts de mina d'època musulmana s'han mantingut al llarg dels temps en plena vigència.

Molts de vosaltres vos estau demanant que és un qanàt o font de mina. No té una explicació gaire fàcil, però en poques paraules podríem definir un qanat com a un sistema de captació d'aigües subàlvees, mitjançant un pou en vertical que té per funció trobar una bossa d'aigua retinguda per un nivell o capa freàtica argilosa que, al ser impermeable, embassa l'aigua impedit que es filtri a nivells més profunds. Aquest pou, anomenat pou mare, dona un cabal sotmès als canvis climàtics: en anys de pluja serà un pou ric i esponderós, en anys de seca mantindrà un cabal esquifit, fins i tot es podrà estroncar sens rajar gens d'aigua.

Per tal d'aprofitar dit cabal cal fer arribar l'aigua a la superfície de la terra. Com fer-ho? Mitjançant una sínia, o bé una corda i un poal. A dir veritat, ambdós són sistemes lents que exigeixen un esforç i un enginyer mecànic més o manco complicat, en especial en el segon cas on la bístia humana que maneja corda i poal sol remugar quan no es ret i no vol poalejar més. No tots els pobles han tingut un Mestre Pep que es va passar la vida poalejant aigua per tal d'abastar la sed d'un poble com Sineu.

La font de mina utilitza una galeria, sota terra, de manera que mitjançant una lleugera pendent l'aigua, per la força de la gravetat afluïa a la superfície. Aquesta galeria tindrà una llargària molt variable, imposada per la profunditat on es troba el cabal d'aigua i la topografia exterior del lloc on s'ha obert la mina. En ocasions la galeria es pot obrir a flor de terra, en altres casos es fa excavant una mina al subsòl. Tan per a excavar-la com per a netejar-la al llarg del seu recorregut s'obren pous secundaris per donar llum als camperols que periòdicament netegen els conductes, per orejar la

galeria i fins i tot per treure la terra al moment de l'excavació de la galeria i al llarg de les netejes necessàries per mantenir el sistema en bon funcionament.

Quan estudiàrem la font de Son Reus, abandonada anys abans perquè el seu cabal ja no abastava les necessitats de la vila de Lluçmajor, l'abandonament, la brutícia i el fang acumulat dins la galeria retenien un cabal d'aigua prou important. Insuficient per a bastir les necessitats de Lluçmajor, però més que suficient per a donar de beure a la guarda de mens que en aquell estiu, bocabadats davall els ametllers, passaven set.

A dir veritat els intents de què es netejàs la font de Son Reus que, amb bona voluntat, molt de bon humor i una completa sornegueria vàrem demanar que es fes, foren causa d'unes rialles tan sorolloses que encara retronen. Aquell al qui pertocava, aleshores, vetllar pel bon manteniment de l'agricultura de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, s'en va fotre de mala manera del nostre plany, de bon de veres quixotesc. Segur que dins el seu despatx amb aire acondicionat no passava set com les ovelles de la terra algaïdina.

Els bons resultats obtinguts al llarg de les investigacions dutes a terme entorn a les fonts de mina ens animaren a continuar amb la tasca. La finalitat perseguida era determinar com foren els espais agrícoles organitzats en torn a una d'aquestes fonts. El model escollit fou el de Castellitx, una de les alqueríes d'Algaida registrada al Llibre del Repartiment. Aquesta constància documental ens afirmava l'existència d'un grup camperol allí establert. La realitat actual corresponia a un establiment pre-català, aprofitat i transformat pels nous dominadors del territori. Les possibilitats de treball eren, per tant, òptimes.

A Castellitx existiren al manco dues fonts de mina. Una d'elles estava en molt mal estat de conservació. L'altre seguia rajant amb dificultats, però el sistema de marjades de reguiu seguia quasi bé intocat. Existia un pou, un safareig, restes d'una sínia i al final del sistema un molí d'aigua que es conservaven en relatiu bon estat. Així fou possible determinar l'extensió de les marjades de reguiu, establertes als voltants del safareig i les seves possibilitats de conradís. Es feren comprovacions entorn a la sínia i al pou, aquest encara en funcionament. Es va establir que un sistema de captació de aquífers no exclouïa l'ús dels altres, determinant que l'aprofitament de l'aigua es feia de manera completa

procurant no tудар gota alguna de tan important element. Al final del sistema la presència del molí amb la seva sèquia gairebé intocada per tal de dur l'aigua al salt, o cup, establert de manera que la força de l'aigua amb un mínim de cabal pogués moure el rodet amagat dins el cau el qual posava en moviment les moles, que lentament molien el gra. Tota aquesta organització complexa i racional ens demostrava que les aigües cercades eren aprofitades fins als darrers extrems. El sobrant, una vegada fertilitzada la terra, permetia a mesura que l'home volia, posar en funcionament un enginy per a moldre el cereal obtingut a les terres de secà que als voltants de les marjades de reguiu el grup humà que va crear el sistema agrícola de Castellitx aprofitava per conrear altres element pels quals l'aigua no era un element fonamental.

Boix orig. col. Mn. L. Dotey

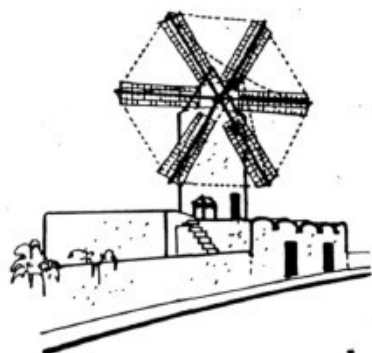
Fins i tot l'aigua sobrant del molí, recollida pel torrent, terres endavant, era aprofitada de bell nou per a moure un altre molí.

Dissortadament el molí no va poder ser estudiat a fons. Era l'any 1987 i en aquells moments nous vents començaren a bufar sobre la cultura del nostre poble. Vents no precisament de bon averany. Els ajuts econòmics per a la investigació arqueològica foren destinats a tasques més positives... Amb l'excusa de que calia conèixer, primer, el que teníem, abans d'excavar per tal de saber el que vàrem ser, la investigació va quedar paralitzada. Fins i tot es va dir que a Mallorca s'investigava massa. L'empresa de Castellitx va romandre ajornada pels quatrenis dels quatrenis, puix dir pels segles dels segles podria parèixer un xic pessimista. A l'antigüa les plagues, com aquelles que copsaren l'Egipte solien durar set anys cadascuna: set anys de vaques magres donaven lloc a set anys de vaques grasses. Ara, al manco, els terminis s'han abreujat i els canvis tan sols d'esdevenen cada quatre anys, encara que sempre estam condemnats a poder repetir. Una cosa vagi per l'altra.

Esperam i desitjam que quan nous vents bufin per tal de tornar a inflar les veles de la nau de la cultura del nostre país, la tasca inconclusa de Castellitx pugui continuar. Tan sols llavors podré acabar de contar-vos el que un grup de mallorquins encisats pel passat de la nostra terra vàrem intentar, de bades, dur a bon termini.

Quan serà això? No ho sé, tal volta més enllà de 1995, on noves confrontacions democràtiques poden fer canviar els vents, tinguem sort i ens sia possible tornar parlar de l'aigua i el bosc d'Algaida.

Així sia!

Els Molins Fariners d'ALGAIDA

avui: **MOLI d'en GASPARINO**

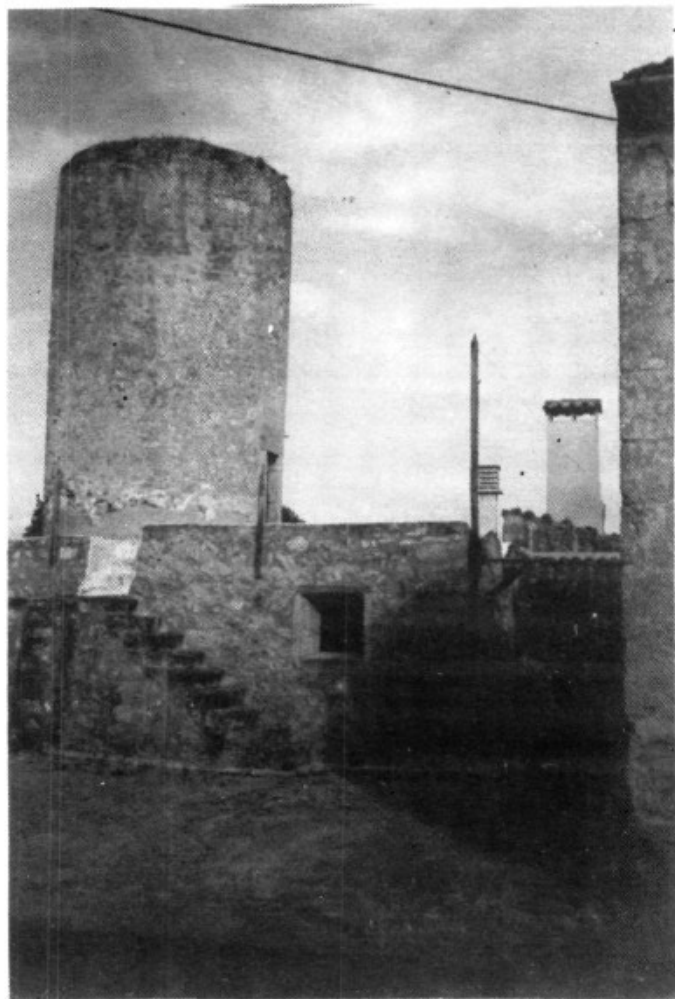
Aquest molí es troba situat al número 50 del carrer de Sa Tanqueta i també és conegut com Molí d'en Fosca, per esser d'aquesta família els seus darrers propietaris.

L'estructura bàsica del molí estricte és de quatre naus en forma de creu esvástica imperfecta, molt semblant al que vérem el mes passat del molí d'en Pau. Aquesta edificació sembla que inicialment ja fou concebuda com a vivenda habitual del moliner i cada nau, a mesura que s'anava acabant, tenia ja una funció específica. Les dues primeres naus foren les petites que acompanyaven a la torre del molí i varen convertir-se en dormitoris. La que es va acabar en darrer terme és la més apropada al carrer de Sa Tanqueta i a la seva part intermitja fa un petit escalonament, com si el constructor no hagués sabut empeltar els dos trossos de bòveda.

La data exacta de la construcció d'aquest molí no figura gravada a cap part de l'edifici; en canvi, a l'estructura interior del capell zinc, que coronava la torre del molí, figurava gravada la data de l'any 1870, que devia correspondre a una reforma dels mecanismes superiors del molí. Aquest capell fou retirat fa devers 25 anys, perquè les restes de planxa metàl·lica representaven un greu perill pels vianants de Sa Tanqueta, sobretot els dies que bufava fort el vent.

Fa només quatre anys va tenir lloc la darrera reforma del molí d'en Gasparino, duita a terme pel mestre picapedrer Miquel "Caragol". Varen substituir l'antic trespol per un enrajolat de gres ceràmic gairebé a totes les

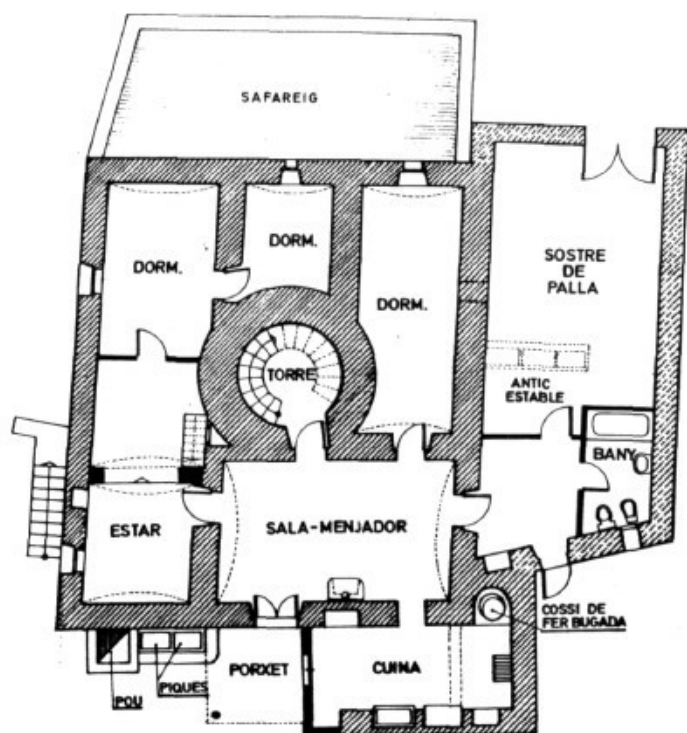
dependències. A la cuina canviaren els primitius fogons i el pinte de la xemeneia, perquè abans no s'hi podia estar de fum, deixant intacte el racó del cossi de fer bugada. També aconseguiren un petit rebost-escudeller a costa de gratar dins el gruixat mur de càrrega, prop del portal forà, per descrostar les restes de pedres i argamassa calcinades pel foc que antigament s'hi devia fer

sullà mateix. A l'esquena d'aquest rebostet i dins la sala-menjador instal·laren un escalfapanxes prefabricat en metall per esvaïr el fred i la humitat ambiental. A la nau més propera i paral·lela al carrer de Sa Tanqueta bastiren un arc intermig per dissimular el defecte de la volta, ja esmentat, i escurçaren la sortida del celler, deixant-la amagada baix la comporta del trespol.

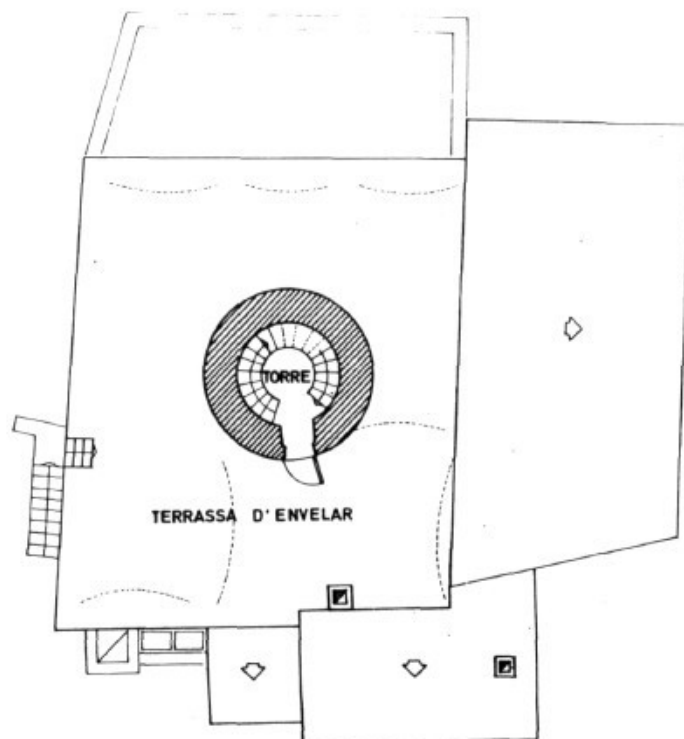
Adossades a l'estructura original del molí hi havia les dependències de l'estable i el sostre de palla, aquest darrer amb una finestra per abocar la palla des del terrat d'envelar. Les menjadores d'aquest estable han desaparegut amb les reformes; però ha sorgit un modern quartet de bany (vegeu plànols adjunts) i un distribuïdor que li dona accés.

També construïren un porxet per protegir el portal forà i la finestra de la cuina, sostingut per un rústic pilaret de soca d'ullastre i llevaren la capella del coll del pou perquè, després de dues reformes anteriors, encara quedava prou antiestètica i perquè deixava pràcticament sense vistes al carrer la finestra de la cuina.

PLANTA BAIXA
ESC. 1:200

ESTAT PRIMITIU
REFORMES POST.

PLANTA ALTA
ESC. 1:200

Davant el portal forà del molí, formant una irregular i petita clastrà, hi ha unes altres primitives dependències: un cup reconvertit en un original aljub, que fou substituït fa uns anys per un altre cup més modern; també hi ha una singular premsa de fer vi bastant ben conservada, que du gravada a la part superior 1887, data de la seva construcció.

La torre del molí té un diàmetre interior de 2'75 metres i quatre plantes intercomunicades, com és natural, per una escala de caragol. El primer pis era usat com a magatzem així com el segon que correspon, en alçada, amb l'accés exterior des del terrat d'envelar; després venia el replà de la tremuja d'ensacar la farina i finalment, sostinguda per dues jàceres d'alzina, només quedava la planta de les moles i altres mecanismes complementaris. D'aquests mecanismes ja quasi no queda res més que una de les moles, emprada avui com a taula de jardí a l'ombra d'un esponerós lledoner, part darrere el molí. L'altra mola, que també fou davallada devers l'any 1950, la varen vendre per decorar un casal de Porreres. Encara queden allà dalt una sèrie de tascons que servien per fixar els congruys quan el molí ja estava degudament orientat cara al vent. Els congruys es desmunten al mateix temps que l'esmentat capell de zinc i al seu lloc hi basti-

ren un terrat de forjat pla. Les velles de l'antenada foren ajuntades en quatre trossos i acabades d'esquinçar per anar a collir ametlles.

El darrer moliner que molturà al molí d'en Gasparino va esser l'amo'n Toni Fullana Oliver. La seva fesomia resta mig esborrada en els records dels pocs familiars que queden, llunyans i petits detalls, qüestions d'herències. Era fadrí, els ulls plorosos, perquè patia de la vista i perquè fumava com un carreter, assegut vora el foc d'aquella fumosa cuina. L'amo'n Toni morí quan tenia prop de vuitanta anys, dia 10 de març de 1921. Deixà les cases del molí i set quartons que l'envoltaven, dels catorze que tenia, al seu nebot Gabriel Fullana Vanrell, de Can Fosca, que a la seva mort, ocorreguda el 24 d'agost de l'any 1961, llegà en herència aquest molí a la seva única filla Bàrbara Vanrell Gelabert, que és la propietària actual.

Es difícil trobar cançons que siguin favorables a l'ofici de moliner o simplement neutres. Avui, per despedir-nos, vos n'oferim una que només el tracta de gandul. Diu així:

Moliner, amb sa molinera,
que hi dormiu de descansat!
Fa vent i no heu envelat,
i mumare té es llevat
que li surt de sa pastera.

Text, plànols i fotografies:

MIQUEL SASTRE "FIOLET"

ALGUNES CURIOSITATS QUE FRANCESC MULET, LLICENCIAT
DE MEDICINA, VAIG COMENÇAR A ANOTAR DIA 1 DE MARÇ
DE L'ANY 1788. (VII)

TENYIR SABATES

Si voleu tenyir sabates de castor qui tendran millor negre que ses noves, agafareu un espaumador i les espaumaran tan bé com podran de manera que no s'ha de quedar una taqueta ni gens de brutor; després agafaran un dobler de palo llenya i el posaran a bullir amb una escudella d'aigo d'aquelles d'Inca; com haurà moltet que bull, hi posaran un grumet o dos de vidriol, i en haver aminvat devers la mitat, trabucaran sa tinta dins una escudella i, calent, amb un pedacet de llana negra les tenyiran, cuidant de no tenyir sa sola, ni fil blanc perquè torna roig; les eixugaran i en esser ben eixutes les tornaran espaumar bé ferm, i deixaran anar molta de brutor, però quedaran amb un color tan negre que no se pot desitjar millor.

Si voleu tenyir sabates de llustre, o qualsevol altra pell negra, primer la rentaran i en esser eixuta agafaran tinta de cas tintorer de què tinen ses sabates, qui en donen una gerra per un dobler, i les tenyiran bé; després, en haver eixugat, les fragaran bé amb una llimona, i quedaran amb un llustre i negre tan bo que tampoc no es pot desitjar millor.

Si les sabates són de vadellet anglès, o francès, o si són botes, o botins, de soleta, o correig de soleta, o altres coses d'esta espècie, perquè tenguin un color ben negre i durin molt, després de ben nets, agafaran blatbol i hi tiraran una escupinada damunt, i amb un espaumador petit o un tros fregaran bé aquella escupinada pel blatbol, i immediatament fregaran dit espaumador per la sabata o cosa que voldran retenyir, i lo repartiran fins que veuran que tenga bon color; després lo posaran a eixugar a s'ombra i oratge i, eixut que sia, amb un espaumador fluix lo espaumaran bé i pendrà tal llustre com si fos nou; i si lo volen conservar i que durin molt dites coses amb blanor i finor, no faran més que amb un pixador de porc donar-los una fre-

gada, lo que les conservarà amb humor i preservará de la sequedat.

OLIVERES

Adobar bé los ullastres (acebuches) i essent com es bras, cama o cuixa, empeltar-los, i essent després les mudes d'olivera com es bras o més gruixades que serà 5 o 6 anys després d'empeltats, acoronar-los, i mudar-los; estes se muden així com tenc dit de los ullastres especialment en Xbre i Gener; s'arrebassen i, luego d'arrebassats, fora totes les rels ben lli-ses amb sola la rebassa, se posa dins el clot, i cuidado a no copejar ni danyar la clovella, i atacar bé la terra a la rebassa, que no qued res fluix ni buit, i atacar bé la terra. Se deixen estar fins després d'haver segat i després de segat regar-los cada vuit dies fins devers es 7bre, primer i segon any; si era grossa l'olivera li daran 10 quartins aigo, i si mediana o petita 5 quartins, esto és mitat de mitja bóta.

S'empelten les oliveres a los últims dies del mes d'abril o principi de maig; en dit Son Reus regularment comencen a empeltar-los el dilluns de la Creu i duen les mudes de Muntanya.

SUARDA A SA ROBA

Si tenen suarda a sa roba i la volen llevar fàcilment, agafaran fuies de Capseta ("Beleño") sa porció que trobaran que hauran menester, i és una herba qui se fa molt grossa i se sol fer prop de cases i si és corral que no habiten molt és incert que no n'hi hagi, i és peluda i no pica i té ses fuies qui fan moltes puntetes i quan és florida els al.lots solen xupar ses flors i les xupen i dedins tenen una espècie de mel molt dolç, i són groguetes i dedins tenen bona porció morada; i les picaran i llavors posaran allò picat damunt sa suarda i ho fregaran ben fregat i farà un suc molt vert i després ho rentaran amb aigo teba un parei de vegades i quedarà ben net.

DISSABTES

- 10,00- TEMPS DE CINEMA.
Actualitat cinematogràfica.
- 12,00- MIGDIA A TITOIETA RÀDIO.
Serveis informatius.
- 12,05- TEMPS DE CINEMA.
(continuació del programa)
- 13,00- S'AMBIGÜ.
Ficció radiofònica.
- 14,00- TITOIETA ESPORTS.
Actualitat esportiva local.
- 14,30- TITOIETA INFORMACIÓ.
Recull informatiu local.
- 14,45- TITOIETA SUPLEMENT.
Reportatge d'actualitat.
- 15,00- FER DISSABTE.
Magazine quotidià.
- 16,00- TITOIETA INFORMACIÓ 2.
Recull informatiu local.
- 16,15- FER DISSABTE.
(continuació del programa)
- 16,30- KINDOY.
Musical.
- 17,30- SI FA SOL.
Musical.
- 18,30- BOOGIE WOOGIE COUNTRY GIRL.
Musical.
- 20,00- NÒDULS PROLAPXATS.
Musical.

DIUMENGES

- 17,00- MONSTER MANIA.
Musical.
- 18,00- EL SOTERRANI.
Musical.

DIMARTS

- 21,00- TEMPS DE CINEMA.
Repetició.

DIMECRES

- 21,00- TITOIETA INFORMACIÓ.
- 21,15- TITOIETA SUPLEMENT.
- 22,00- FER DISSABTE.
Repetició.

- 23,30- KINDOY.
Repetició.

DIJOUS

- 21,00- BOOGIE WOOGIE COUNTRY GIRL.
Repetició.
- 23,00- NÒDULS PROLAPXATS.
Repetició.

L'ACTRIU CATALANA AMPARO MORENO ES SENT ORGULLOSA D'ÉSSER LA PADRINA DEL PROGRAMA DE TITOIETA RÀDIO "TEMPS DE CINEMA".

Així ho ha declarat recentment al diari "El dia 16 de Balears" en el decurs d'una breu estada vacacional a Mallorca. AMPARO MORENO -la de les croquetes al programa televisiu "Ahí te quiero ver" de Rosa Maria Sardà- no s'atura de fer feina. Hores d'ara acaba de rodar una pel·lícula de Ventura Pons títolada "Aquesta nit o mai". Al mateix temps tenim l'oportunitat de seguir les seves peripècies a la nova sèrie "Farmacia de Guardia" d'Antena 3 Televisión. A la sèrie té una relació amor-fàstic amb la bàscula de l'apotecaria.

EL DISSABTE 19 D'OCTUBRE TORNARÀ EL CINEMA A TITOIETA RÀDIO.

Efectivament un dels millors programes de l'emissora municipal d'Algaida, "Temps de Cinema", és podrà escoltar novament a partir del mes d'octubre.

L'horari d'emissió durant aquesta temporada serà de les 10 fins a les 13 hores dels dissabtes. Redifusió els dimarts a les 21 h.

TITOIETA, LA FIGA
FLOR DE LA RÀDIO

-MILLORES TÈCNIQUES A L'EMISSORA MUNICIPAL.

Les darreres setmanes un tècnic especialista ha duit a terme una revisió a fons de les instal·lacions de Titoieta Ràdio. D'aquesta manera s'ha intentat millorar al màxim la qualitat d'emissió per així garantir una òptima recepció.

-TITOIETA RÀDIO ENCÈN "ES QUINQUÉ", UNA DE LES NOVETATS DE LA NOVA PROGRAMACIÓ DE LA TARDOR.

"Es Quinqué" és un espai mensual que s'oferirà el darrer dissabte de cada mes dins el programa "Fer dissabte". El seu principal objectiu és discutir i comentar la realitat quotidiana de la vila d'Algaida. Es tracta d'una tertúlia on els convidats tendran l'oportunitat de parlar sobre el "QUI" i el "QUÈ" del nostre poble.

-LES DIVERTIDES I INTRASCENDENTS HISTÒRIES DEL PROGRAMA "S'AMBIGÚ".

Ha estat l'inesperat èxit estiuenc de la programació de Titoieta Ràdio. No tots els programes radiofònics han d'ésser musicals, informatius i seriosos. Vat aquí un programa que enganxa per la varietat de personatges que hi col·laboren: les xaleteres na Rosita i na Miquela, les brodarores germanes Massanet, el sempre capdavanter l'amo en Pere-Mateu, la guapa d'Algaida na Linita, l'argentí Adolfo Benavides i el mecànic-presentador de contiunitat Adrià Lomar. Realment res té a envejar a la darrera producció sudaca "Ventre d'alquiler".

-TITOIETA VIU L'ACTUALITAT: LA RÀDIO LOCAL ÉS INFOMACIÓ.

Els serveis informatius propis de Titoieta Ràdio vos ofereixen l'oportunitat de estar assabentats de les notícies locals del nostre municipi. Cada dissabte a les 14,30 hores vos oferim "Titoieta informació", i a continuació el "Titoieta suplement", un espai dedicat al tractament específic d'un tema de màxima actualitat.

-MÚSICA, MÚSICA, MÉS MÚSICA.

Recordar sobretot que continua en antena un dels millors programes musicals de Titoieta Ràdio: El "Boogie Woogie Country Girl". Dedicat monogràficament al món i a la música rock. Un programa pels aficionats i seguidors incondicionals que recull enregistraments mals de trobar i notícies i comentaris sobre els darrers concerts d'aquesta moguda.

-TITOIETA REDIFUSIÓ: LA SEGONA OPORTUNITAT.

Enguany novament, a partir del dimarts 8 d'octubre, Titoieta ràdio oferirà la repetició d'alguns dels seus programes a partir de les 21 hores del vespre. Una experiència que iniciarem l'any passat i que obtingué resultats positius. "Titoieta 2ona. vegada" es podrà escoltar els vespres dels dimarts, dimecres, i dijous.

-"FER DISSABTE": LA GRANERA DE LA RADIFUSIÓ LOCAL.

L'incombustible magazine de Titoieta Ràdio comença enguany la seva cinquena temporada. "Fer dissabte" oferirà novament informació i diversió d'una forma relaxada i sense grans pretensions. Les dues joies de la radiodifusió local que presenten el programa continuen cercant una companyera professional... mentre entre cafè i nescafe vos oferiran una sèrie de seccions com si d'una revista de paper es tractàs.

NOTICIARI

FESTA DEL CARRER ANTONI MAURA

Com ja s'ha fet tradició, el primer dissabte de setembre tengué lloc l'anunciada festa de carrer. L'animació enguany anà un poc més refredada que altres anys, per anar d'acord amb la naturalesa. Va ser un dia de passar pena ja que poc després d'haver enramellat el carrer començaren a sortir uns amenaçadors "caparrots", que quan surten per la part d'Alaró en forma de torre, pluja segura. I així fou, perquè de devers les tres fins a les cinc passaven trossos de paperines carrer Metge Verger avall i cap a Plaça. Però després el mal temps escampà i amb retard poguérem celebrar inclús la festa pels infants (vegeu fotos). A l'hora de sopar foren molts els convidats que s'acostaren per posar miques peu davall taula; però unes quantes cases que tradicionalment participaven de la festa, enguany, per causa de recents defuncions, restaven tancades. Algú ja parlava de modificar certs aspectes de la festa per fer-la més participativa, però perquè l'any que ve segueixca la bulla al carrer de Toni Maura és imprescindible que els capdavanters de cada any no defalleixin els ànims. Amèn.

NOTICIES DE LA MANCOMUNITAT PLA DE MALLORCA

El gabinet de premsa de la Mancomunitat Pla de Mallorca ens informa de la celebració d'un Curs de manteniment d'instal·lacions esportives organitzat per FODESMA. El curs s'impartirà al Polesportiu San Fernando de Palma i tindrà una duració de 240 hores (de dilluns a divendres de 9 a 14 hores). La data d'inici serà 30-09-91 i la d'acabament 13-12-91. Les inscripcions es faran a les oficines de l'INEM.

És un curs que pretén capacitar els alumnes en el desenvolupament de tasques de manteniment d'instal·lacions esportives i té l'al·licient de la possibilitat de contractació quan acabi el curs.

MILLORES AL CANAL 33

Un escrit de VOLTOR ens comunica dues notícies que vos poden interessar.

D'una banda, l'ampliació de potència, en breu termini, del Canal 33, que tindrà la mateixa qualitat d'imatge i so i el mateix abast que TV3.

A més, el Canal 33, especialitzat en esports, cultura, música i productes audiovisuals de qualitat, retransmetrà cada dissabte a les 16 hores un partit de la prestigiosa Lliga anglesa. Això a part del partit de la Lliga espanyola de cada dissabte i dels reportatges de "Gol a gol" que abans s'emeten a través de TV3.

PINA

Ha començat la tardor, les temperatures han baixat, sobretot a les nits, s'ha fet el canvi d'hora, els dies s'acursen, han caigut els primers ruixats i el vent fresc ha començat a bufar. Comencen a veure's els primers goretts, amb el color nou i verjo, encara que cada any es repetesqui, pareix que és la primera vegada que la terra llaurada agafa aquest color obscur que tant contrasta amb el groc i blanquinós com a cremat pel sol dels rostolls i de la terra a l'estiu. És el renéixer, el reeixir del camp, i amb ell hauria d'esser el de tots nosaltres, que al cap i a la fi és el que trepijam cada dia, encara que a vegades cobert d'asfalt o de rajoles o de moqueta. Aquesta nova vida es veu amb els brullols, els primers sembrats pel bestiar i l'herba, que fan aparèixer les primeres clapes de verdor enmig dels comellars. Temps de verema i de fer el vi, que ens acompanyarà tot l'any damunt tantes taules.

Mes de tardor, mes de setembre, mes dels Sants Metges, mes de Sant Cosme i Sant Damià, mes dels patrons de la vila, mes de la festa que és més festa a Pina, mes de retrobament de tots els pineros, tant els que viuen al poble com els que no, mes de retrobament amb la nostra identitat, mes d'orgull de ser pinero, mes de germanor, mes d'acollida de tots els externs que volen venir a veure'ns i a gaudir entre nosaltres de la nostra companyia i de la nostra festa, mes de la comunió i la integració d'aquest punt o gra d'arena que es diu Pina dins el món i dins l'univers; en una paraula, mes dels sentiments humans més nobles i més profunds, mes de l'esperit, mes de la poesia, mes del tot i del no-res, mes del principi i del fi, mes de...

Les festes dels Sants Metges enguany han destacat per la quantitat d'actes que s'han organitzat i podem dir que, a part dels tradicionals i que es fan cada any com són la tradicional missa concelebrada pels capellans fills del poble o que han estat de capellans a Pina, l'homenatge als pineros de més de vuitanta anys, la ballada de bot, enguany també ha vingut la banda de música i l'orfeó Castellitx i festa pels al.lots. També hi va haver la tòmbola que tant d'èxit tengué per les passades festes populars per recaptar fons per les obres de l'església.

A part d'això, s'han organitzat dues carreres de bicicletes, una pels corredors locals i l'altra pels aficionats amb llicència esportiva; i l'altre fet és que per primera vegada es presenta públicament el grup de ball de bot "Sa Font de Pina".

Encara que l'aigua que descarrega a l'hora d'escriure aquestes retxes haurà desbaratat segurament la carrera del diumenge per a corredors amb llicència, podem dir que la carrera del dissabte oberta als locals fou un èxit complet: contrarellotge per equips de tres corredors al llarg del ciucuit Pina-Algaida-carretera vella de Sant Joan-Pina, una volta d'uns 11 km i 200 m en la que hi participaren 10 equips, o sigui 30 corredors, 8 equips d'algaïdins i 2 de pineros; els de Pina ocuparen els llocs 9 i 10 amb un temps de 23 minuts i 25 minuts 14 segons, mentre que els primers empraren 17 minuts i pico. Hem de destacar la bona acollida i el que va disfrutar la gran quantitat de gent que veia la carrera, així com els participants, i l'orgull que és poder representar el poble en una carrera, independentment de la classificació; és una experiència nova per Pina i esperam que tenguí continuïtat; a veure si l'any qui ve quedam més ben classificats.

Una altra cosa que per Pina fou nou va ser la presentació i actuació per primera vegada del grup de balla de bot de Pina, amb el nom "Sa Font de Pina". Actuació molt esperada per part del poble i també ¿per què no dir-ho? per part dels components de l'agrupació que pareixien al.lots contents i il.lusionats i nerviosos per fer el seu debut com a grup. Veure els preparatius, uns repassant a la més petita ocasió els passos de ball, altres fent-se el vestit a l'atropellada i altres manllavant-lo, demostraven amb quina il.lusió i ganes esperaven l'aconteixement.

(Segueix a la pàgina 27)

ESPORTS

FUTBOL

Ja s'han posat en marxa les competicions de Segona Regional i de juvenils. En les dues categories l'Algaida ha tengut sort molt diferent. Quant a la Segona Regional encara no coneix la derrota ja que ha empatat els dos primers partits, un a casa i un a fora, i ha guanyat el tercer a fora casa; per tant, quatre punts i dos positius que el situen a la part alta de la taula classificatòria. Esperem que les coses segueixin així i al final de la temporada poguem celebrar l'ascens a Primera Regional si bé sabem que no serà una empresa fàcil. Aquests són els resultats:

Cas Concos- Algaida 0-0
Algaida-Llucmajor 1-1
Pla de Na Tesa-Algaida 1-3

Els juvenils d'en Bernat Sitjar compten les seves actuacions en la lliga per derrotes; i la darrera va ser dins Es Porrassar amb una golejada d'escàndol. Però recordem que només estam a principi de temporada i esperem que es recuperin. Anim, al.lots!

Resultats:

B. Ramon Llull Inca-Algaida 3-1
Algaida-Llosetense 0-7

En quant a les altres categories inferiors, encara no han començat la lliga, però ja falten poques jornades perquè comencin.

BASQUET

Ja falta només un mes i mig perquè es comenci la lliga de bàsquet i els components de l'equip de Ca N'esteve ja estan ansiosos per poder superar la meravellosa setena posició de l'any passat i abans d'això fer qualche partit amistós a Ses Escoles, sempre i quan arreglin un aro que està romput. Recordem que aquesta lliga d'empreses es juga entre setmana al Camp d'esports "Príncipes de España" a Ciutat.

TRUC

El Torneig de Truc a la fresca que es juga a Ca N'Esteve encara no ha acabat, i fresca ja en fa massa i no hi ha molts d'ànims per jugar. Esperem que s'acabi aviat perquè no queden moltes partides.

BIEL BIBILONI

NOTICIARI

XERRADA SOBRE ECOLOGIA

L'agrupació d'Algaida del Partit Socialista de Mallorca vos convida a la conferència que impartirà un representant del GOB (Grup d'Ornitologia i Defensa de la Natura) el proper divendres 11 d'octubre a les 9 del vespre a l'Ajuntament. La xerrada tractarà sobre l'ecologia domèstica, i té com a objectiu conscienciar-nos que tenim al nostre abast tot un conjunt de mesures senzilles per aplicar a ca-nostre mateix, que col·lectivament serviran per millorar el malmenat medi ambient. Pot esser una bona manera de començar la fira d'enguany.

PLUVIOMETRE

Aquest mes de setembre s'han comptabilitzat 31'2 litres d'aigua fins dia 27, que és el dia que tancam aquest número d'ES SAIG. Han estat pluges poc importants si bé ha variat molt d'uns indrets del poble a uns altres. Volem dir que a certes finques del poble hi ha plogut bastant més.

S'ha acabat l'any agrícola i d'acord amb les dades que hem recollit del nostre bon amic Gabriel Martorell enguany s'han recollit 948'6 litres, una quantitat extraordinària comparant-la amb el que és normal al nostre poble. Per exemple, l'any agrícola passat (89-90), que no va ser dels pitjors, es recolliren 473'7 litres, fet i fet la meitat d'enguany.

UNA XERRADETA... (acabament)

- *Es ben acceptada, sa peseta?*

- Sí però hem de tenir en compte que allà tot va a base de dòlars i es canvi es diferent cada dia; quan vas a comprar, contínuament han de telefonar per comprovar quin és el canvi del moment. Cada punt han de reforçar sa moneda, fa molt poc ho varen fer i ara es canvi estava, més o manco, a 3'80 cruzeiros cada peseta.

- *Hi ha molta delinqüència?*

- Sí; per exemple, es temps que hi estàrem -22 dies- hi va haver més de 30 segrests, no per motius polítics, simplement per demanar un rescat; sortia a un i mig per dia. De totes maneres, vull dir que ho vaig trobar molt canviat de quan ho vaig deixar, però trob que es canvi, en conjunt, és per bé.

- *I ara tornes a fer de barber...*

- Sí. Jo n'havia après de nin a cas Quitxero, a can Mulet i a can Caragol. I, quan vaig tornar, vaig

exercir de barber a Palma; ho vaig deixar per fer de camarer a sa Talaïeta i a Cura, i ara hi he tornat.

- *Hi ha feina de barber?*

- Es divendres i dissabtes així mateix n'hi ha, però els altres dies són magres; i es mal és que els impostos són forts. No és com altre temps que tothom passava cada setmana o quinze dies a arreglar-se els cabells i afaitar-se. Record que quan era al·lot a Algaida hi havia vuit o nou barberies.

- *Per acabar, com anam de loteria?*

- Enguany, malament. L'any passat vaig arribar a una espipellada que va anar molt bé, però enguany sa sort s'ha girada. Ara bé, lo més important és que tenguem salut.

Efectivament. Com diu en Tomeu, salut tenguem. I si a més arribam a una espipellada -o una bona mossegada- de sa loteria o ses quinielles, molt millor.

PERE MULET

PINA... (acabament)

Aquest esperit de participació i de fer qualche cosa per no-res, sinó només per gust i ganes, feien que l'actuació fos molt esperada per tots, com una cosa nostra, del poble, que just per això cobrava un sentit especial i més intens, que va fer que a l'hora de sortir a ballar la gran quantitat de gent que era a Plaça fes un silenci expectant, només romput per les fortes mamballetes, espontànies i sortides de dedins, amb què la gent acollí la seva primera actuació i després totes les de la vatlada. Fou un sentiment de poble expressant la seva demostració d'unió i gaubança per lo nostre, per les coses petites però pròpies que fan que la vida tenguí sentit i que fan que la gent se senti viva i vibri i salti de goig al so de les castenyetes, guiterres i mandúrries. En aquest sentit fou una experiència molt interessant, bona i molt positiva. Això deixant a part lo bé o malament que ho feren; ja sabem que la cosa està un poc verda, que queda molt per fer i per millorar, emperò s'ha començat que és lo important; la novatada s'ha de pagar, les voltes a s'enrevés, els canvis de ritme i els fallos, que a qualcú els nirvis el traïssin, això no es va poder evitar, però no es va notar; lo important són les ganes i la il·lusió ab què es fan les coses i aquestes no faltaren; per això ho podem qualificar d'èxit total i d'enhonorabona a les balladores i balladors, els desitjam molts d'èxits i que a partir d'ara poguem gaudir sovint de les seves ballades.

Enhonorabona a tots els pineros per les festes dels seus patrons i per la seva massiva i entusiasta participació, tant els que organitzaren qualche cosa com els que només assistiren als actes donant el seu suport i recolzament. Ho tornam a repetir: enhonorabona, pineros, i fins l'any qui ve que ho poguem tornar a repetir igualment i de tan bon gust com enguany.

DEFUNCIÓ: Dia 03-09-91 va morir Antoni Fontirroig Bibiloni als 87 anys. En pau descansi.

XESC OLIVER

UNA XERRADETA AMB...

TOMEU "VISTÓS"

La xerradeta d'aquest mes és amb en Tomeu Perelló, en Tomeu "Vistós", conegut de tots per la seva feina com a barber. En Tomeu va emigrar de jove al Brasil a fer fortuna, fa més de vint anys va abandonar aquell país per establir-se aquí i ara ha tornat com a turista a aquelles terres llunyanes. Hem volgut que ens conti les seves impressions d'aquest viatge i ens expliqui els canvis que ha notat en aquella societat que el va acollir durant prop de quinze anys.

-Quan te n'anares al Brasil?

-Hi vaig anar pel març del 56; aleshores era un jovenet de 20 anys i hi anava com a emigrant amb una carta d'entrada, amb un contracte de feina com a picapedrer que m'havia fet es meu cosí Montserrat; això des contracte de feina era un requisit imprescindible per poder entrar.

- Com trobares tot allò?

- En aquells moments sa vida allà era bona, hi havia feina, sa moneda era forta i s'hi podien fer dobbers; però la cosa es va espenyar, se va desbaratar molt i sa moneda va caure. Quan vaig tornar, l'any 70, ja feia uns anys que s'havien acabat es bons temps.

- Quina feina vares fer allà?

- Primer vaig fer de picapedrer, poc temps; prest me vaig establir com a barber i vaig exercir s'ofici devers 9 anys; després ho vaig deixar per muntar un bar i quan vàrem decidir tornar a Mallorca sa moneda estava molt baixa i tot va ser una pèrdua. Sa venda des bar només va bastar per pagar els passatges de tornada.

- A quina part del Brasil vivies?

- A sa capital, a Río; allà me vaig casar i varen néixer ses meves filles; quan tornàrem tenien 9 i 7 anys.

- Com has trobat el Brasil al cap de 20 anys?

- Ha canviat molt, Río i Sao Paulo han crescut molt, massa. S'hi ha concentrat molta gent de sa part del nord, que és sa més pobre, i tot està ple de venedors ambulants, pertot te'n trobes. Es gent sense una feina fixa i, en aquest sentit, sa capital està molt malament. Llavors hi ha molta gent que viu bastant bé, que té feina i un nivell de vida que no és dolent.

- Sa vida d'allà, com és de cara? Es més barata que sa d'aquí?

- En general és més barata. Hi ha coses que són per un estil o inclús més cares, com es vestit i es calçat; però es menjar és molt barato tenint en compte es canvi de sa peseta. Per això no se pot dir que hi hagi gent que passi fam.

(Segueix a la plana anterior)